

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 9, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 338.2;330.322.12:330.55

*А. Ю. Рамський,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, менеджменту та економіки,
Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ*

РОЛЬ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ У ПРОЦЕСІ МОБІЛІЗАЦІЇ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ ТА ЇХ ІНВЕСТУВАННЯ

A. Ramskiy,

Ph.D. in Economics, associate professor of the chair for finances, management and economics, Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv

THE ROLE OF FINANCIAL INTERMEDIARIES IN THE PROCESS OF MOBILIZING HOUSEHOLD SAVINGS AND INVESTING

У статті розглянуто роль фінансово-кредитних установ у сфері мобілізації заощаджень домогосподарств. Проведений аналіз діяльності фінансово-кредитних установ. Проаналізовано алокацію та розміщення коштів у розрізі окремих фінансових комерційних посередників та строковості формування. Запропоновано новий підхід до оцінки ролі фінансових посередників, зокрема банківського сектору та фондового ринку, у сфері мобілізації фінансів домогосподарств та їх інвестування, що полягає в оцінці ефективності інструментів трансформації ресурсів домашніх господарств через непрямі канали. Передбачається, що оцінка ефективності може здійснюватися шляхом порівняння обсягів мобілізації ресурсів цього інституційного сектора економіки та їхнє спрямування в реальний сектор, що описується індикатором трансформації (частка трансформованих ресурсів домогосподарств в інвестиції від загального обсягу залучених депозитів).

The article considers the role of financial institutions in mobilizing household savings. Analyzed the activities of financial institutions. Analyzed the allocation and placement of funds in the context of individual commercial financial intermediaries and urgency of the formation. A new approach to assessing the role of financial intermediaries, in particular the banking sector and stock market, in the field of Finance mobilization of households and their investment, which is to assess the effectiveness of the transformation tools, resources of households through indirect channels. It is assumed that impact assessments can be carried out by comparing the amounts of resource mobilization institutional sector of the economy and trends in the real sector, which is described by the indicator of the transformation (transformed proportion of households resources in investments from the total volume of attracted deposits).

Ключові слова: заощадження, домогосподарства, інвестиції, депозити банків, інвестиційні ресурси, фінансові посередники.

Key words: savings, household, investments, deposits with banks, investment funds, financial intermediaries.

Постановка проблеми.

Основним джерелом довгострокових інвестицій, стійких до коливань кон'юнктури світових фінансових ринків, є заощадження домашніх господарств. Від раціональності формування та ефективності використання заощаджень домашніх господарств залежить економічний розвиток суспільства в цілому. Крім того, заощадження домашніх господарств - це значне джерело ресурсів, необхідних для реструктуризації та оздоровлення вітчизняної економіки.

В Україні наявний значний нерезалізований потенціал фізичних осіб. В умовах гострого дефіциту інвестиційних ресурсів залучення заощаджень цієї категорії позичальників у національну економіку набуває особливого значення для активізації інноваційного розвитку країни. Актуальність цієї проблеми посилюється ще й тим, що зовнішні запозичення на світових фінансових ринках збільшують валовий зовнішній борг країни, посилюють залежність вітчизняного фінансового сектора від змін у кон'юктурі світових фінансових ринків.

Проблему заощаджень та їхнього зв'язку з інвестиціями всебічно досліджували класики економічного вчення К. Маркс, П. Маршалл, Дж. Міль, А. Сміт, У. Шарп та ін. Значний внесок у теорію заощаджень зробив Дж. Кейнс. Серед сучасних економістів країн Заходу заощадження досліджували Ф. Модільяні, Ф. Мишкін, П. Самуельсон, М. Фрідмен та інші.

Представники української економічної науки також приділяють увагу дослідженню ролі національних (у т.ч. й заощаджень населення) заощаджень як інвестиційного ресурсу для економічного розвитку. За останній період це питання відображено в багатьох публікаціях таких вітчизняних науковців: М. Алексєнка, З. Ватаманюка, В. Зимовця, Б. Кваснюка, Т. Кізими, В. Корнєєва, В. Міщенко, М. Савлука та інших.

Відаючи належне науковим напрацюванням вітчизняних та зарубіжних вчених з цієї проблематики, водночас існує потреба в її подальшому дослідженні. Це обумовлено недостатнім рівнем розробки засобів акумуляції залучення заощаджень домогосподарств в умовах нестабільності економіки та втратою довіри основної частини населення країни до фінансових посередників.

Постановка завдання. На основі наведеного вище можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в подальшому розвитку теоретико-методичних засад і практичних пропозицій щодо трансформації заощаджень домогосподарств в інвестиційний ресурс через систему фінансових посередників.

Виклад основного матеріалу.

У науковій літературі під трансформацією заощаджень домогосподарств в інвестиції розуміється механізм перетворення грошових ресурсів домогосподарств на фінансові та нефінансові (матеріальні і нематеріальні) активи з метою отримання майбутнього доходу на ці вкладення. Основними етапами трансформації заощаджень домогосподарств в інвестиції Т.О.Кізімою виділено: формування ресурсів, призначених для заощаджень; вкладення цих ресурсів у фінансові та нефінансові активи; отримання в результаті ефективного управління інвестиційним портфелем максимального доходу [1]. При цьому робився акцент на тому, що на практиці відбувається трансформація заощаджень у вкладення, які дають дохід у грошовій формі (акції, облигації, частки в пайових фондах, банківські депозити), і вкладення, які дають дохід у вигляді збільшення початкової вартості реальних і фінансових активів. Такий підхід передбачає об'єднання на рівні домогосподарства трьох вище зазначених процесів.

Якщо розглядати процес «трансформації» на макrorівні, як складову державного регулювання, то доцільно відокремлювати процеси формування заощаджень, акумуляції фінансових ресурсів домогосподарств, утворення інвестиційного потенціалу, трансформації фінансів у інвестиції, отримання ефекту збільшення доходів домогосподарств та доходів підприємств реального сектора, що генеруються від реалізації інвестиційного проекту або капіталізації в реальному секторі. Тому, такий процес трансформації фінансів розуміється нами у ширшому значенні, а саме як процес фінансування реального сектора, що сприятиме розвитку економіки, а також врегулювання відносин, що виникають у цьому процесі.

Для оцінки обсягу та ефективності грошових потоків, що формуються у домогосподарств та спрямовуються через непрямі канали у реальний сектор економіки, було проаналізовано алокацію та розміщення коштів у розрізі окремих фінансових комерційних посередників та строковості формування. Такий підхід суттєво відрізняється від існуючого у науковій літературі, розробленого Т.О.Кізімою, що передбачає оцінку кількості вкладів населення у фінансових установах, а також розмірів таких вкладів. Проте, погляди сходяться щодо визнання фінансовими посередниками фінансових установ: банків, кредитних спілок, ломбардів, лізингових компаній, довірчих товариств, страхових компаній, установ накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційних фондів і компаній та інших юридичних осіб, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг, а у випадках, прямо визначених законом, – інших послуг (операції), пов'язаних з наданням фінансових послуг.

Проблеми трансформації фінансів домогосподарств в інвестиції через непрямий канал, що здійснюється фінансовими комерційними посередниками, у посткризовий період актуалізуються з огляду на існування ефекту заміщення потоків в реальний сектор на інші більш прибуткові фінансові інструменти (облігації внутрішньої державної позики, споживчі позики домогосподарств тощо). Це свідчить про те, що під впливом лише ринкових регуляторів не може сформуватися мотиваційна або нормативна складова діяльності фінансових комерційних посередників з приводу реалізації однієї з основних їхніх функцій, – трансформації мобілізованих ресурсів в інвестиції підприємств.

Пропонується новий підхід до оцінки ролі фінансових посередників, зокрема банківського сектору та фондового ринку, у сфері мобілізації фінансів домогосподарств та їх інвестування в інституційні сектори економіки, що полягає в оцінці ефективності інструментів трансформації ресурсів домашніх господарств через непрямі канали. Передбачається, що оцінка ефективності може здійснюватися шляхом порівняння обсягів мобілізації ресурсів цього інституційного сектора економіки та їхне спрямування в реальний сектор, що описується індикатором трансформації (частка трансформованих ресурсів домогосподарств в інвестиції від загального обсягу залучених депозитів) (табл.1).

Таблиця 1.
Трансформація ресурсів домогосподарств в інвестиції* реального сектора економіки у банківській сфері

Рік	Депозити домашніх господарств, залучені банками		Кредити, надані нефінансовим корпораціям		Частка трансформованих ресурсів домогосподарств в інвестиції	
	сума, млн.грн.	на строк погашення від 1 року та більше, млн.грн.	сума, млн.грн.	на строк погашення від 1 року та більше, млн.грн.	від загального обсягу залучених депозитів (гр5/гр2*100), %	від обсягу депозитів, залучених на період більше 1 року (гр5/гр3*100), %
1	2	3	4	5	6	7
2005	74 778	37 093	106 078	59 050,0	79,0	159,2
2006	108 860	60 066	160 503	88 452,3	81,3	147,3
2007	167 239	94 612	260 476	152 554,3	91,2	161,2
2008	217 860	121 404	443 665	253 366,2	116,3	2,1 р.б.
2009	214 098	58 676	462 215	262 891,5	122,8	4,5 р.б.
2010	275 093	108 963	500 961	292 759,8	106,4	2,7 р.б.
2011	310 390	135 030	575 545	324 247,0	104,5	2,4 р.б.
2012	369 264	166 552	605 425	308 878,1	83,6	185,5
2013 липень	418 708	205 805	628 188	316 559,7	75,6	153,8

Примітка: * – залишки коштів на кінець періоду, млн.грн
Джерело: розраховано за даними НБУ

Рівень ефективності цього інструменту трансформації ресурсів домашніх господарств в інвестиції у 2013р. знизився на 8 в.п. порівняно з 2012р. (з 83,6% до 75,6%). Цей показник також відображає зміну напрямків потоків ресурсів, залучених через депозити домогосподарств, інших інституційних секторів економіки. Так, у 2012р. було залучено 572,3 млрд. грн., з яких лише 316,6 млрд. грн. спрямовано в інвестиції, що здійснюються нефінансовими корпораціями (або 55%).

За даними Національного банку України депозити домашніх господарств у загальному обсязі залучених депозитів становили від 55% у 2005 р. до близько 67% у 2012–2013 рр. Грошові ресурси домогосподарств спрямовувалися через надання середньострокових та довгострокових кредитів (на період більше 1 року) для фінансування інвестицій підприємств від 79% до 91,2% (у перед кризовий період (2005–2007 рр.) та від 75,6% до 83,6% (у період 2012–2013 рр.)). Однією з причин кредитування реального сектору на короткостроковий період, продовження практики надання споживчих кредитів є акумулювання банками ресурсів (депозитів до 1 року). Частка депозитів, розміщених на період більше 1 року, становить близько 54% у передкризовий період та близько 33% у період кризи. Значне скорочення середньострокових та довгострокових депозитів у період кризи суттєво позначається на довгострокових потоках капіталу, що є основним джерелом фінансування інвестицій. Однією із причин відтоку ресурсів домогосподарств було спрощення ефекту «фінансової паніки» та недовіри до гарантійних фондів у поверненні вкладених ресурсів.

Актуальними залишаються питання зниження ризиків інвестування через інструменти небанківських фінансових установ.

Узагальнення зарубіжного досвіду з питань ролі небанківських фінансових інститутів в економічному розвитку свідчить про те, що ці інститути є основними суб'єктами ринку цінних паперів, через яких забезпечується участь дрібних інвесторів у процесі інвестування [2]. Економічне призначення небанківських фінансових інститутів полягає у забезпеченні базовим суб'єктам фінансового ринку максимально сприятливих умов для їхньої успішної діяльності. Вони функціонують у порівняно вузьких секторах ринку, де потрібні спеціальні знання, технічні засоби та прийоми.

Одним з підвидів інвестиційних небанківських фінансових інститутів є кредитні спілки, які функціонують на кооперативних засадах і спеціалізуються на взаємному кредитуванні своїх членів. Їхня ресурсна база формується за рахунок вступних та обов'язкових пайових внесків, вкладів членів спілок на депозитні рахунки та банківських позичок. Мобілізовані кошти кредитні спілки розміщують передусім у коротко-та середньострокові позички своїм членам під проценти, які є вищими від банківських. Тимчасово вільні кошти інвестують у казначейські зобов'язання, державні та муніципальні облігації, а також депонують. Головна відмінність кредитних спілок від інших фінансових установ полягає в тому, що перші здійснюють операції практично тільки для своїх членів і мають статус некомерційних громадських організацій. Мета діяльності кредитних спілок – не отримання прибутку, а надання різних фінансових послуг своїм членам, які в водночас є їхніми власниками і клієнтами, тому перші мають змогу поєднати інтереси і власників, і клієнтів. Фінансування інвестиційної діяльності реального сектора економіки відбувається двома каналами: прямим – через придбання корпоративних облігацій та непрямим – через вкладення депозитів і інвестування через банківську сферу. У таблиці 2 наводиться результативність трансформації ресурсів домогосподарств через кредитні спілки.

Таблиця 2.
Трансформація ресурсів домогосподарств в інвестиції* через кредитні спілки

Рік	Внески	Кредитні договори домогосподарств	Частка трансформованих
-----	--------	-----------------------------------	------------------------

	домогосподарств, млн грн	усього, млн грн	у т.ч. в інвестиційну діяльність, млн грн	ресурсів домогосподарств в інвестиції, %
2009	2 959,3	3 909,1	1485,5	50,2
2010	1 945,0	3 349,5	1272,8	65,4
2011	1 574,6	2 319,2	834,9	53,0
2012	1 750,7	2 665,7	959,7	54,8

Джерело: розраховано автором за матеріалами:

«Порівняння основних показників кредитних спілок України та КС-членів ВАКС за 2012 рік» / Всеукраїнська асоціація кредитних спілок Електронний ресурс. – Доступно з: <http://www.vaks.org.ua/images/finanalityka_vaks/Analityka_porivnyannya_1_pivricha-VAKS.pdf>

Станом на 30.09.2012 у порівнянні з аналогічною датою 2011 р. внески (вклади) членів кредитних спілок на депозитні рахунки збільшилися на 6,8% (до 1285,6 млн грн.); кредити, надані членам кредитних спілок, збільшилися на 13,1% (до 2581,9 млн. грн.).

У структурі депозитного портфеля кредитних спілок найбільшу частку мають внески строком понад 12 місяців, які становлять 35,6% та внески строком від 3 до 12 місяців, що становлять 34,2% від загального портфеля.

Істотну частку в 25,0% становлять внески строком понад 12 місяців з погашенням у поточному році. Внески до запитання та внески строком до 3 місяців становлять по 2,6% відповідно. У структурах кредитного та депозитного портфелів кредитних спілок найбільші частки припадають на кредити та депозити строком понад 12 місяців та від 3 до 12 місяців [3].

Цей непрямий канал інвестування може функціонувати у разі спрямування ресурсів до домогосподарств, які здійснюють підприємницьку діяльність, зокрема є фізичними особами-підприємцями, самозайнятими особами та не використовують ресурси для придбання предметів споживання. Зважаючи на особливості діяльності кредитних спілок на інвестування спрямовується менше 36%. Найбільш популярними на ринку є кредити, надані на споживчі потреби, а саме: придбання техніки для дому, оплати навчання, лікування й інші соціальні потреби. Частка таких кредитів сягає понад 64% [4]. При цьому в загальному обсязі виданих кредитів кредитування ведення селянських та фермерських господарств, має незначну частку [5].

Проте, така форма інвестування заощаджень домогосподарств є недостатньо ефективною. Показник частки трансформованих ресурсів домогосподарств в інвестиції майже удвічі менший за показник у банківській сфері.

Це підтверджує позицію про існування недовіри домогосподарств до кредитних спілок внаслідок негативної практики попередніх років та відсутність державних гарантій. Слід також зазначити, що функціонування міжнародного бюро кредитних історій, створеного з початку 2006р., не створює у повній мірі мінімізацію ризиків інвестування для домогосподарств.

До складу договірних фінансових посередників належать недержавні пенсійні фонди. Найважливішим завданням недержавних пенсійних фондів є збереження і збільшення внесків на користь своїх учасників із подальшим управлінням пенсійними активами та здійсненням пенсійних виплат. Система недержавного пенсійного забезпечення становить третій рівень пенсійної системи. Станом на 31.12.2012 в Державному реєстрі фінансових установ міститься інформація про 94 недержавних пенсійних фонди та 37 адміністраторів НПФ [6]. Система недержавного пенсійного забезпечення протягом останніх років розвивається досить динамічно і має потенціал для подальшого розвитку пенсійного забезпечення домогосподарств. При цьому недержавні пенсійні фонди створюють інвестиційний портфель, що передбачає диверсифікацію ризиків та інвестування реального сектора економіки (табл.3).

Таблиця 3.

Трансформація ресурсів домогосподарств в інвестиції* через недержавні пенсійні фонди

	Пенсійні внески домогосподарств, млн грн	Загальний обсяг інвестованих ресурсів, млн грн	Частка трансформованих ресурсів домогосподарств в інвестиції, %
2008	582,9	416,3	71,4
2009	754,6	583,4	77,3
2010	925,4	778,1	84,1
2011	1102,0	749,4	68,0
2012	1313,7	893,3	68,0

Джерело: розраховано автором за матеріалами «Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення за 2008-2012 рр.»

Частка трансформованих ресурсів домогосподарств в інвестиції упродовж 2008-2012 рр. коливалася в межах 68-84%, що наближається до нижчого значення цього показника у банківській сфері та на 17-30 в.п. вище за показник у кредитних спілках. Позитивними факторами є формування інвестиційного портфеля з низьким рівнем ризику.

У загальній структурі інвестиційного портфеля недержавних пенсійних фондів на кінець 2012р. активи розподіляються таким чином: 34,5% або 572,7 млн. грн. загальної вартості активів НПФ розміщено на банківських депозитах (станом на кінець 2011 р. – 29,5%, або 409,8 млн. грн., відповідно); частка цінних паперів, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України, у консолідованому портфелі НПФ зменшилась як в абсолютному виразі – з 209 млн. грн. у 2011 р. до 196,9 млн. грн. у 2012 р., так і у відносному виразі – з 15,1% до 11,9% відповідно; частка корпоративних облигацій у консолідованому портфелі в порівнянні з 2011 р. в абсолютному виразі збільшилась з 346,5 млн. грн. до 517, 9 млн. грн., а у відносному – з 25,0% до 31,2%, відповідно; у 2012 р. в порівнянні з 2011 р. питома вага акцій українських емітентів у консолідованому портфелі нефінансових пенсійних фондів зменшилась з 18,4% до 15,5% і склала 256,9 млн. грн.; зменшилась в загальній вартості активів НПФ частка активів, інвестованих у цінні паперів, дохід за якими гарантовано Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими радами відповідно до законодавства (з 0,5% станом на кінець 2011р. до 0,2% станом на кінець 2012 р.); частка активів, інвестованих у банківські метали, у загальній вартості активів НПФ зменшилась з 1,9% станом на кінець 2011 р. до 1,1 % станом на кінець 2012 р.; станом на кінець 2012 р. (як і на кінець 2011 р.) у консолідованому інвестиційному портфелі НПФ відсутні іпотечні цінні папери; децю зменшилась частка активів, інвестованих у об'єкти нерухомості (з 3,5% станом на кінець 2011р. до 2,9% станом на кінець 2012р.); обсяг коштів на поточному рахунку станом на кінець 2012 р. становив 9,3 млн. грн., або 0,6% (станом на кінець 2011 р. – 2,7%). Для НПФ властиво формувати портфель, до якого входять об'єкти інвестування з мінімальним ступенем ризику. Тому особливого значення набуває вибір інвестиційних інструментів, використовуючи які НПФ зможуть забезпечити захист грошових коштів населення від інфляційних процесів і при цьому отримувати визначений приріст капіталу.

В Україні в структурі активів небанківського фінансового сектора провідне місце посідають договірні інститути, насамперед страхові компанії.

Інститути, що функціонують на договірній основі, відрізняються від інших посередницьких структур наявністю визначеного періоду, який дистанціює момент сплати авансових внесків і початок виконання фінансових зобов'язань. Вони отримують кошти під довгострокові контрактні угоди та розміщують їх на ринку капіталів. Значна кількість укладених контрактів дає змогу, використовуючи теорію ймовірностей, актуарні розрахунки та оцінки ризику, визначити сукупні обсяги майбутніх виплат. Це зменшує вимоги щодо ліквідності активів договірних інститутів, у результаті чого вони мають змогу вкладати кошти в довгострокові цінні папери. Ринок страхових послуг залишається найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків.

Від страховальників-фізичних осіб за 2011р. надійшло 7478,7 млн. грн. валових страхових премій, що на 21,2% більше, ніж за 2010р. Структура валових страхових премій, які надійшли від фізичних осіб, має такий вигляд: 6295,9 млн. грн. – за видами страхування, іншими, ніж страхування життя (на 16,2% більше, ніж за 2010р.); 1182,8 млн. грн. – за видом страхування життя (на 56,7% більше, ніж за 2010р.). Страхові виплати страховальникам-фізичним особам за 2011р. становили 2210,6 млн. грн. (45,4% від загальних валових виплат), що на 9,3% менше, ніж за відповідний період 2010р. Рівень страхових виплат фізичним особам (відношення страхових виплат до страхових премій) станом на 31.12.2011 становив 29,6%, що на 9,9 в.п. менше, ніж станом на 31.12.2010. Отже, обсяг страхових премій від фізичних осіб за результатами 2011 р. (7478,7 млн. грн.) збільшився на 21,2% у порівнянні з відповідним показником за 2010р., але рівня 2008р. не досяг (за 2008р. – 7630,2 млн. грн.). За результатами 2011р. продовжується тенденція щодо зменшення обсягу страхових виплат фізичним особам.

Разом з тим, основною проблемою для страховиків залишається недостатність ліквідних фінансових інструментів для проведення ефективної політики інвестування коштів. Розміщення страхових резервів здійснюється згідно зі статтею 31 Закону України «Про страхування», де визначено перелік активів за відповідними категоріями. Станом на 31.12.2011 обсяг активів, дозволених для представлення коштів страхових резервів, становив 28642 млн. грн. (на 947 млн. грн.

більше, ніж на відповідну дату 2010р.). Структура активів страхових компаній, визначених статтею 31 Закону України «Про страхування», для представлення страхових резервів станом на 31.12.2011 у порівнянні з інформацією станом на 31.12.2010 мала такі зміни: на 1623,2 млн. грн. (або на 14,9%) збільшився обсяг активів, дозволених для представлення акціями, і становив 12529,0 млн. грн. (або 43,7% від загального обсягу активів); на 1354,5 млн. грн. (або на 21,0%) збільшився обсяг активів, дозволених для представлення банківськими вкладками (депозитами), і становив 7819,1 млн. грн. (або 27,3% від загального обсягу активів); на 302,9 млн. грн. (або на 17,1%) збільшився обсяг активів, дозволених для представлення грошовими коштами на поточних рахунках, і становив 2073,1 млн. грн. (або 7,2% від загального обсягу активів); на 2292,8 млн. грн. (або на 58,2%) зменшився обсяг активів, дозволених для представлення правами вимог до перестраховиків, і становив 1647,3 млн. грн. (або 5,8% від загального обсягу активів).

У 2012р. обсяг активів збільшився до 48831,5 млн. грн. Розрахунок ефективності трансформації фінансів домогосподарств в інвестиції через страхові компанії наведено у табл.4.

Дані табл. 4 вказують на незначні обсяги надходжень від домогосподарств та інвестування страхових компаній за рахунок запозичених коштів у банківській сфері.

Таблиця 4.
Трансформація ресурсів домогосподарств в інвестиції* через страхові компанії

	Надходження від домогосподарств, млн. грн.	Розміщення (інвестування) ресурсів, млн. грн.	Частка трансформованих ресурсів домогосподарств в інвестиції, %
2008	7630,2	23904,9	3,1 р.б.
2009	5 949,0	23 690,9	4,0 р.б.
2010	6171,1	27695,0	4,5 р.б.
2011	2210,6	28642,4	13,0 р.б.
2012	8900,3	48831,5	5,5 р.б.

Джерело: розраховано автором за матеріалами «Економічний огляд страхового ринку».

Суттєво відрізняється за своєю специфікою діяльність ломбардів. Тенденція до зростання кількості ломбардів пов'язана, перш за все, із забезпеченням ними першочергових потреб громадян у грошових коштах.

На ринку ломбардних послуг спостерігається стабільне значне зростання загальних обсягів кредитування. Так, кількість наданих за 9 місяців 2012 р. фінансових кредитів під заставу в порівнянні з відповідним періодом 2011 р. зросла на 34,8%, кількість договорів, погашених за рахунок майна, наданого в заставу, збільшилося на 76,9%, хоча частка кредитів, погашених за рахунок майна, наданого в заставу, у загальній сумі погашених фінансових кредитів є незначною – 8,3% (або 530,1 млн. грн.), за результатами 9 міс. 2011 р. дана частка становила 9,0% (або 436,5 млн. грн.). Середньозважена річна процентна ставка за фінансовими кредитами ломбардів за 9 місяців 2012 року становила 213,2% (за 9 міс. 2011 р. – 202,3%). Ломбарди залишаються одним із найбільш консервативних і стабільних фінансових інститутів для фізичних осіб: вони орієнтовані на видачу дрібних та короткострокових кредитів, виконують своєрідну функцію соціально-економічних стабілізаторів в умовах будь-яких економічних змін. Відсутність даних не дає можливості виокремити кредити, надані домогосподарствам для ведення підприємницької діяльності. При цьому слід зазначити, що обсяг залучених коштів на платній та безоплатній основі сягає від 0,5 млн. грн. у 2008р. до 2,0 у 2012р. Таким чином, домогосподарства не розглядають цей фінансовий інститут як форму інвестування заощаджень.

Вітчизняні договірні посередники (страхові компанії та недержавні пенсійні фонди) – це класичний приклад консервативних учасників ринку, які традиційно при формуванні інвестиційної політики дотримуються завчасно визначеної ліквідності вкладень, ураховують кон'юнктуру інвестиційного ринку і обсяги накопичених резервів. Страхові компанії та недержавні пенсійні фонди є фінансовими інститутами і самі акумулюють грошові кошти фізичних і юридичних осіб, а тому вони мають можливість частково використовувати акумульовані кошти для своєї господарської діяльності [7]. Причиною цього вважаємо те, що договірні посередники є інститутами фінансового захисту і соціального забезпечення фізичних осіб.

Побудова інвестиційної політики договірних фінансових інститутів орієнтується на ліквідність і рентабельність вкладень, визначається насамперед кон'юнктуру інвестиційного ринку, а також обсягами накопичених коштів [2].

З превентивних міркувань встановлено норми регулювання інвестиційної діяльності СК і НПФ та обмеження щодо ризикових операцій. Факторами, які відображають поступовий перехід до диверсифікації активів пенсійних фондів і впливають на зменшення частки активів, розміщених на банківських депозитних рахунках, є такі:

- 1) надання державних гарантій залежно від рівня ризику інвестиційного продукту;
- 2) встановлення ризик-рейтингу щодо кожного інвестиційного продукту;
- 3) запровадження моніторингу державних регуляторів на ринку інвестицій;
- 4) збільшення суми активів пенсійних фондів, що дає змогу здійснювати операції з більш вигідними, але водночас із дорожчими ресурсами;
- 5) спрямованість інвестиційної політики фонду на збереження активів та отримання більшої доходності, ніж ставка банківських депозитів з мінімізацією ризиків, що досягається розподілом вкладень коштів між різними фінансовими інструментами.

Висновки. Таким чином фінансові комерційні посередники у сфері мобілізації фінансів домогосподарств та їхнього інвестування відіграють важливу роль, яка оцінюється за силою впливу та рівнем ризикованості для різних учасників ринку інвестицій. Відсутність належного державного регулювання у цій сфері не дає можливості дієво забезпечувати та підтримувати процеси трансформації фінансів домогосподарств в інвестиції.

Законодавчо встановлено, що державне регулювання ринків фінансових послуг здійснюється шляхом провадження комплексу заходів щодо нагляду за ринками фінансових послуг з метою захисту інтересів споживачів фінансових послуг та запобігання кризовим явищам. Останніми роками отримав розвиток концептуальний підхід, за яким державний регулятор здійснює пруденційний нагляд, за яким відбувається моніторинг за ризикованими операціями фінансових установ та ризикованістю підприємств реального сектора, як імовірного джерела утворення ризиків через втрату ними фінансової стійкості. Якщо розглядати фінансові ресурси банків та інших фінансових установ як складові фінансової системи та ризики розбалансованості цієї системи виникає інший зріз, а саме ризики реального сектора можуть виникати від недофінансування та надвисоких відсотків за кредити банків.

Беручи до уваги стан та рівень зношеності основних фондів, повільні темпи нагромадження основних засобів, технологічне відставання, а також недостатність фінансових ресурсів у підприємств для інвестування, можна стверджувати про існування ризиків утворення кризових явищ. До важливих заходів щодо запобігання кризовим явищ в економіці існуючий суб'єктний моніторинг може бути доповнений моніторингом рівня фінансового забезпечення реального сектора та загалом розвитку економіки.

Водночас недовіра населення до ринків фінансових послуг, відсутність належного рівня інформації про розвиток фінансових посередників, неефективний державний контроль за їхньою діяльністю, не дає можливості активно використовувати його вільні кошти як інвестиційні ресурси, що спрямовуються на розвиток економіки, запроваджувати ефективний механізм недержавного пенсійного забезпечення та страхування.

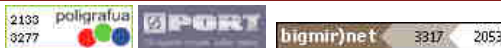
Література.

1. Кізіма Т.О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та доміанти розвитку / Т.О.Кізіма ; [вст. слово С.І.Юрія]. – К. : Знання, 2010. – 431с.
2. Рамський А.Ю. Заощадження населення як інвестиційний ресурс економіки: Монографія. – К. : КНУТД, 2011. – 190 с.
3. Порівняння основних показників кредитних спілок України та КС-членів ВАКС за 2012 рік / Всеукраїнська асоціація кредитних спілок. Електронний ресурс. – Доступно з: <http://www.vaks.org.ua/images/finalnalityka_vaks/Analityka_porivnyannya_1_pivricha-VAKS.pdf>.
4. Аналіз діяльності кредитних спілок України та КС-членів ВАКС за I півр. 2013р.]. Електронний ресурс. – Доступно з: <http://www.vaks.org.ua/images/finalnalityka_vaks/Analityka_porivnyannya_1_pivricha-VAKS.pdf>.
5. Бюлетень кредитних спілок України. – 2013. – №1(47). Електронний ресурс. – Доступно з: <<http://www.unasclu.org.ua/bulletin/47.pdf>>.
6. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення за 2012 рік. Електронний ресурс. – Доступно з: <<http://nfp.gov.ua/files/OgIiadRinkiv/NPF/npz-2012r.pdf>>.
7. Воробйов Ю.М. Аналіз стану кредитування фінансових інститутів в соціально-економічній системі держави / Ю.М. Воробйов // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. - 2010. - № 1 (6). - С. 65-69.

References.

1. Kizima T.O. (2010), *Finansy domohospodarstv: suchasna paradyhma ta dominanty rozvytku* [Finance households: modern paradigm and the dominant development], Znannia, Kyiv, Ukraine.
2. Ramskyi A.Yu. (2011), *Zaoschadzhenia naseleattia iak investytsijnyj resurs ekonomiky* [Household savings as an investment resource economics], KNUTD, Kyiv, Ukraine.
3. Ukrainian Association of Credit Unions (2012), "Comparison of key indicators of credit unions Ukraine and member UACU", available at: http://www.vaks.org.ua/images/finanalytika_vaks/Analytika_porivnyannya_1_pivricha-VAKS.pdf (Accessed 4 September 2014).
4. Analysis of the Credit Unions of Ukraine in the first half (2013), available at: http://www.vaks.org.ua/images/finanalytika_vaks/Analytika_porivnyannya_1_pivricha-VAKS.pdf (Accessed 4 September 2014).
5. Bulletin of Credit Unions of Ukraine (2013) Vol. №1(47), available at: <http://www.unascu.org.ua/bulletin/47.pdf> (Accessed 3 September 2014).
6. The results of the development of non-governmental pension schemes (2012), available at: <http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/NPF/npz-2012r.pdf> (Accessed 3 September 2014).
7. Vorobjov Yu.M. (2010), "Analysis of the lending financial institutions in the socio-economic system of the state", *Naukovyj visnyk: finansy, banky, investytsii*, vol. № 1(6), pp. 65-69.

Стаття надійшла до редакції 05.09.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"